THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
PUBLISHED BY
THE HEBREW JOURNAL
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS

ווי אזוי א קריסט זעהט דעם חלוציזם אין ארץ ישראל

אין פארלויף פון די לעצטע יאהרן קומט אויס, פון צייט צו צייט, צו הערן א וואָרט, א מיינונג אָדער א באמערקונג פון אנגעזעהענע קריסטען וועגען די אידישע אויפטואונגען אין ארץ ישראל. ניט אלע מאל זענען די דאזיגע באמערקונגען גינסטיג פאר די אידען, ווייל ניט אלע מאל זענען זיי אויפריכטיג און ערליך.

אין דער נאקט קורצע האט זוננטאג געהאלטען א "סויר־מאן" א גלויביגער קריסט און אן אויפריכטיגער מענש. דער דאזיגער מענש איז דר. דזשאהן גיבסאן אינקסטער, וועלכער האט זיך נאר־וואס צוריקגעקערט פון א רייזע איבער'ן אריענט. באזוגענדיג אויך דאס הייליגע לאנד, פאלעסטינע. ער איז געפאהרן אהין ווי א קריסט, אים האט אינטערעסירט נצרת און אלע הייליגע קריסטליכע מקומות. אבער געזעהן האט ער ניט דאס, וואס ער האט געוואלט, נאר עפעס אנדערש.

"איך בין געווען אין נצרת", האט ער געזאגט, "אבער איך האב ניט געפונען דארט דעם נצרי". ער האט געפונען ארץ ישראל אין א גאנץ אנדער מצב ווי מיט צוועלף יאר צוריק. ווען ער איז דארט פריער געווען, דאמאלסט, זאגט ער, איז דאס לאנד געווען א הויפען פון חורבות. בעת היינט איז עס א בליענד לאנד, מיט גרויסע פארשפרעכונגען פאר גוואלדיגער אנשטויקלונג.

דר. אינקסטער האט דערצעהלט זיינע צוהערער וואס די אידישע חלוצים האבען אויפגעטאן אין ארץ ישראל אין די צוועלף יאר וואס ער איז דארט ניט געווען, אין בעת ער האט געדעדט האט זיך געשאפען אן איינדרוק, אז דא רעדט ניט פאר אייך א קריסט, וועלכער איז, אין דער אמת'ען פרעמד פון דער אידישער וועלט און פון אידישע אינטערעסען, נאר א פערזאן, וועלכער איז ענג צוזאמענגעבונדען מיט דעם אידישען לעבען. א פערזאן וואס מעסט אונזער יעדען שריט מיט צוטרוי און גלויבען.

"דער אומגליק מיט די אראבער איז", האט ער צווישען אנדערעס געזאגט, "וואס זיי ווילען אז דער איד זאל אויסבייען א הויז, און זיי זאלען עס באוואוינען. די אראבער האבען געהאט זייער שאנס", האט ער ווייטער געזאגט, "אבער זיי האבען עס ניט אויסגענוצט". און דאן האט ער אנגעהויבען מאלען א פארביג בילד וועגען די אידישע אויפטואונגען און וועגען די אידישע דערגרייכונגען אין לאנד. ער האט עס געמאלען באשיידען אבער ערנסט און אויפריכטיג. ער האט דערצעהלט ווי אזוי דער אראנ־זשען־וואוקס האט זיך, מיט דער הילף פון די אידישע פלאנטאטארס, צו־בליהט. ווי אזוי די גרויסע פוסטעווענדע שטרעקעס לאנד, זענען געווארען גן־עדן'ס. ווי אזוי די אינדוסטריע איז אין לאנד געווארען א וויכטיגער פאק־טאר. און ווי אזוי די אידען האבען אריינגעבראכט אין לאנד א מאדערנע דערציאונגס־סיסטעם, פראכטפולע האספיטעלער — אלץ אין פארלויף פון די לעצטע צוועלף יאר.

דר. אינקסטער איז געקומען אין דעם הייליגען לאנד כדי צו זעהן נצרת. אבער געזעהן האט ער גאר דעם אידישען חלוץ און אלץ וואס דער דאזיגער בראווער אידישער יונגערמאן האט דארט אויפגעטאן. אלע ציי־ניסטישע אגיטאטארס זענען איבעריג ווען די פאקטען זענען אזוי בולט, אז מען קאן שוין מער ניט פארבייגעהן. ווען מען איז אין ארץ ישראל, און זיי ניט זעהן.

די אראבער האבען געהאט זייער שאנס און זיי זענען דורכגעפאלען. איצט דארף דער שאנס געגעבען ווערען די אידען. וועלכע האבען זיך ארויס־געוויזען צו זיין פעהיג אין מסגול פאר דער אנטוויקלונג און אויפבייאונג פון דעם לאנד — אזוי האט געדעדט א קריסט, וועלכער האט אליין געהאט א גלעזענהייט צו באקענען זיך מיט'ן לאנד, נאך דאן, איידער די יונגע אידישע חלוצים זענען דארט געווען אזוי טעטיג ווי היינט. און ווי אזוי דאס לאנד זעהט אויס היינט, נאך אן אפוועזענהייט פון צוועלף יאר. "די אראבער ווילען, אז די אידען זאלען אויסבויען די הייזער, און זיי זאלען וואוינען אין זיי. אבער דאס איז דאך ניט מער ווי אן אבסורד".

אין ווען צווישען אונז גופא וואלטען זיך געפונען א סך אזעלכע אויפ־ריכטיגע אידען, ווי עס איז דער קריסט, דר. אינקסטער, וואלט דער וועג צו דער אידישער היימלאנד ניט געווען אזא שווערער און אזא פארצייגיגער.

דער רעוואלט אין שפאניען

זינט דער געוויזענער שפאנישער דיקטאטאר, פרימא־דע־ריווערא, האט רעזיגנירט, וואס דערמאנט אן יענע, ערב־רעוואלוציאנערע יארען אין דער אמאליגער רוסלאנד, ווען בלוטיגע צוזאמענשטויסען צווישען דער פאליציי און דיי מאסען זענען געווען זעהר אן אפטע דערשיינונג.

א לעצטער באריכט, וואס איז דערהאלטען געווארען פון מאדריד לויטעט, אז דארט איז ווידער פארגעקומען א סטודענטען־רעוואלט, געגען דער שפאנישער מאנארכיע. עס ווערט איבערגעגעבען אז דעם קעניג'ס בראנזענער ביסט אין דעם מאדרידער אוניווערזיטעט איז פון די סטודענ־טען צישמעטערט געווארען, און אז א רויטער פלאג איז ארויפגעצויגען געווארען אויפ'ן שפיץ פון דעם אוניווערזיטעט.

דאס זענען פאסירונגען וועלכע האבען זיך אנגעהויבען צו איבער־חזר'ען זעהר אפט אין שפאניען. זינט דערריווערא'ס דיקטאטור איז אומ־געווארפען געווארען, די סטודענטען זענען רעוואלטירענד. זיי טענה'ן, אפען און אומדערשראקען, אז זיי ווילען מער ניט קיין מאנארכיע. זיי זענען מיעד פון דעם און זיי פארלאנגען אז שפאניע זאל ווערען א רעפובליק. דער שפאנישער קעניג האט מיט א לענגערער צייט צוריק געדראעט צו איבער־נעמען די דיקטאטור פון לאנד אין זיינע הענט. אויב די אומרוהיגע זאלען זיך אריסווייזען צו אנגעמען אן ערנסטען כאראקטער, און ווי עס ווייזט אויס, איז דער דאזיגער "ערנסטער כאראקטער" שוין א פאקט.

אין דער צווייטער רוסלאנד האט זיך אפגעשפיעלט דער זעלבער שפיעל אין די יארען פון 1905 און אין די לעצטע יארען פון דער גרויסער זועלט־מלחמה. דער צאריזם וועלכער איז געווען אזוי מעכטיג אין רוס־לאנד, האט זיך געמיזט בייגען פאר דעם ווילען פון דער רעוואלטירענדער מאסע, וועלכעס האט זיך דארט אויך אנגעהויבען, צום אלעס ערשטען, אויפ'ן סטודענטישען פראנט. און פונקט דאס זעלבע זעהען מיר פאר זיך איצט אין שפאניען.

די שפאנישע מאנארכיע וואקעלט זיך, ווייל זי איז קיינמאל ניט גע־ווען באליעבט ביים פאלק. אין דער צייט פון פרימא־דע־ריווערא'ס דיקטא־טור, האט זיך די מאנארכיע דארט געהאלטען, בלויז אויס מורא פאר דע־ריווערא'ס "אייזערנעם קנאפעל". איצט אבער איז יענע מורא שוין פאר־שוואונדען. און די מאסען האבען ווידער אנגעהויבען קעמפען פאר דער באפרייאונג פון דעם מאנארכיסטישען יאך.

מען קאן געוויס דערוואַרטען אז די רעגיערונג זאל נעמען א שטרענגע האנט אין די אומרוהיגע. מען קאן דערוואַרטען אז די אויפשטאנדען זאלען פארטרונקען ווערען אין טייכען בלוט. מען קאן אבער גארניט פאראויס־זאגען, וואס עס וועט זיין דער אויסגאנג פון דער איצטיגער, זעהר אנגע־צייגענער סיטואציע דארט. וועט דער איצטיגער אויפשטאנד ברענגען גינ־סטיגע אָדער ניט־גינסטיגע רעזולטאטען פאר די רעוואלטירער? וועט דער פראטעסט פון די מאסען געפינען אן אפקלאנג אויף די איצטיגע מאכט־האבער, און רעפארמען וועלען איינגעפירט ווערען, אָדער וועלען די קולות פון די מאסען איינגעשטומט ווערען מיט דער הילף פון דעם באיאנעט?

דאס זענען פראגען, וועלכע שטייען איצט אויפ'ן סדר־היום אויף דער פאליטישער וועלט־ארענע, און עס ווערט גאנטגעפאלגט מיט גרויס אינטער דעם פון אלע לענדער אין דער וועלט.

נחום סאקאלאוו

(צו זיין 70־יעריגען געבורטסטאג)

פון י. בן־אריה.

עס איז איצט געווארען זיבעציג יאר זינט עס איז געבוירען געווארען איינער פון די גרעסטע פיהרער פון אונזער דור: א שרייבער, א זשורנאליסט, א פאליטי־קער און א מנהיג — א מאן, וואס וועג־רענדיג עלטער באקומט ער נאך מעהר יוגענדליכע קראפט און גלאנץ. סאקאַ־לאוו איז, אהן שום ספק, דער פיעל־זייטיגסטער מאן און די כאריטענדסטע פערזענליכקייט אין דער אידישער גאס. שוין פופציג יאהר ווי ער שטעהט אלס אקטיווע פערזענליכקייט אין קעסעל פון אונזער געזעלשאפטליכען לעבען. און דערביי איז זיין שאפונגס־קראפט ווי א שלאנגענדער קוואל. וואס באוואונדערט אומעטום און אלעמען.

סאקאלאוו'ס לעבענס־וועג איז דאס לעבען פון דער גאנצער לעצטער תקופה. ער איז געבוירען אין ווישאגראד (נעבען פלאצק) אין יאהר 1860. זייענדיג נאך א קינד האט ער א דאנק זיינע וואונדער־באַרע פעהיגקייטען ציוגעצויגען צו זיך די אויפמערקזאמקייט פון די ארומיגע מענ־שען. זיין ערשטע ערציהונג איז געווען פעעלוויטיג. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס דער עיקר לערנען זיינער איז, ווי דער אמאליגער שטייגער, געווען גמרא און פוסקים, האט דאך דאס איינגעל נע־לערענט תנ"ך, דקדוק און אלגעמיינע ווי־סענשאפטען. זיין פאטער, שמואל יוסף סאקאלאוו, איז געווען שטרענג פרום און דאך האט ער זיך אויך אפגעגעבען מיט "חקירה" און איז א געוויסען זין איז ער אויך געווען א משכיל און דאריבער טאקע האט ער געגעבען זיין זוהן אן אנדער ער־ציהונג ווי עס האבען עס געטאן די איבע־ריגע עלטערען.

ווען דער קליינער נחום'על איז אונ־טערגעוואקסען, האט מען פון אויסען גע־פרוגט ווירקען אויפ'ן פאטער, ער זאל זיין יונגען זוהן שיקען אין דער רעגיע־רונגס־גימנאזיע. אבער דערצו האט זיין פאטער קיין פאל ניט איינגעשטימט. ער האט זיין זוהן געגעבען גימנאזיאלע ערציהונג, אבער אין דער היים — איינ־לאדענדיג די בעסטע גימנאזיע־לעהרער. סאקאלאוו האט זיך געגרייט צו די עקזא־מענס, און דאן האט מען איהם אפגע־שיקט צו זייט פעטער אין לאווייטש. פון דארט איז ער אוועק קיין פלאצק, וואו עס האבען שוין אנגעהויבען צו בלאזען השכלה־ווינטען, און דארט טאקע האט ער אנגעהויבען שרייבען ארטיקלען און בריעף און זיי געשיקט אין "המגיד". צו 15 יאהר האט ער חתונה געהאט אין פלאצק, און איז אריבער צום שווער אויף קעסט.

זייענדיג פריי פון פרנסה־יאך, האט ער זיך מיט מעהר פליים געגומען אפ־געבען מיט לערנען. און פון זיין קליין שטעדטעל איז ער געשטאנען אין שריפט־ליכע פארבינדונגען מיט גרויסע וויסענ־שאפטס־מענער. און יענע האבען איהם נעראטען, ער זאל פארלאזען זיין קליין שטעדטעל. און אין יאהר 1879 איז ער אוועקגעפאהרען אין וואַרשא. קענענדיג א סך אייראָפּאיאישע שפראכען, האט ער גאר גיך געקראגען א שטעלע אלס סעק־רעטאר אין שפאנישען קאנסולאט. צו דער זעלבער צייט איז ער געווען דער קאָ־רעספאנדענט פון דער "אלגעמיינע צייט־ונג דעם יודענטומס" און "אַרשיוון אויס־ראעליט". אין יאהר תר"ס איז סאקאַ־לאוו אריינגעטראטען אין "הצפירה" אלס הילפס־רעדאקטאר צו חיים־זעליג סלאָ־נימסקי. א שטיקעל צייט נאכדעם רע־דאקטירט די זאמעל־ביכער "האסיף", וואס האבען געדרוקט אלס אַרגאן פאר חכמת ישראל און בעלעטריסטיק. ער פארנעמט זיך אויך מיט אידישער געשיכ־טע. זוכט אלטע כתב־יד'ן, פנקסים און פארעפענטליכט שטודיעס וועגען ארבע ארצות", זעצט איבער אין העבריי־איש דאס בוך "פראנק און זיינע אנהענ־גער", פון אלעקסאנדער גרויזהאר, און דעם ערשטען טייל פון גרעצ'ס געשיכטע. אבער דאס אלץ איז נאך ניט דאס כאַ־ראקטעריסטישע פאר זיין ליטעראַרישער

נחום סאקאלאוו.

פאַרם. איז זיין גאנצער גרויז האט זיך סאקאלאוו ארויסגעוויזען אין "הצפירה". ער האט זיך דא ארויסגעוויזען ניט נאר פאר א וואונדערבאַרען סטיל־קינסטלער, וואס קען שרייבען אין פארשיעדענע סטי־לען, אזוי אז מען זאל גאַרנישט קענען גלויבען, אז די אלע סטילען זענען ארויס פון אונטער איין פעדער — נאר אויך, און דאס איז דאס וויכטיגסטע, אז סאַ־קאלאוו איז געווען דער ערשטער העבריי־אישער זשורנאליסט וואס האט אריינגע־בראכט די פאליטישע דערציהונג אויף דער אידישער נאס. אט די עפאָכע, פון סאקאלאוו'ן און "הצפירה" איז א באזונ־דערע קאפיטעל — אפשר דער שעהנסטער — אין סאקאלאוו'ס ביאָגראפיע. מיט זיין פלינקער פעדער, מיט זיין קוועלענ־דען סטיל, מיט זיינע ברייטע קענטעניס־שען אין דער וועלט־פאליטיק — האט ער אריינגעבראכט א גאנצע איבערקעה־רעניש אין דער געדאנקען־וועלט פון אי־דישען לעבען. די "הצפירה"־נומערען וואס פלעגען אנקומען אין די אידישע שטעדטלאך אין רוסלאנד, פוילן און גא־ליציען, האבען דעם אידען ארויסגענומען פון אונטער'ן אויוועז, און אריינגעפירט איהם אין דער גרויסער פאליטישער וועלט, האבען פארברייטערט די האָריזאָנ־טען פון אידישען לעבען און האבען אין איהם אויפגעוועקט דעם געפיהל, אנטייל צו נעהמען אין דער פאליטיק און ווירקען אויף איהר. נאך הערצל'ס טויט איז סאקאלאוו געווארען סעקרעטאר פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, גלייכצייטיג דעדאקטירענדיג דעם "העולם". אין דער נייער ראל האט ער ארויסגעוויזען אויס־סערגעוועהנליכע פעהיגקייטען און עס האט לאנג ניט געדויערט און סאקאלאוו איז געווארען איינער פון די פאפולער־סטע פיהרער פון ציוניזם.

דא איז אויך כדאי צו פארצייכע־נען אן אינטערעסאנטען עפיזאד, ווי אזוי עס איז סאקאלאוו'ן געלונגען דורכ'ן פויפסט אין רוים אפצואַרבעטווען די אי־דען פון ירושלים פון א גרויסער נעפאר.

עס איז געווען אין יאהר 1917 פאר דער גרויסער, ענגלישער אפענסיווע פון לארד אלענבי אויפ'ן טערקישען פראָנט, פאר'ן איינגעהמען ירושלים. דער טער־קישער גובערנאטאר, דזשעמאל פאשא, באריהמט מיט זיינע גרויזאמקייטען, האט נעוויזען די רוים. גראד האט זיך סאַ־קאלאוו צו יענער צייט געפונען אין רוים, וואו ער איז געקומען צו געווינען ביי דער איטאליענישער רעגיערונג איהרע סימפאטיעס פאר דער באלפור־דעקלעראַ־ציע — און בכלל פאר ענגלאנד'ס פאלי־טיק אין ירושלים.

די ירושלימ'ער אידען האבען אויס־גענוצט די געלעגענהייט און צוגעשיקט צו סאקאלאו'ן א לאנגע דעפעשע מיט דער בקשה ער זאל זיך משתדל זיין ביים וואטיקאן, אז די גזירה פון טערקישען גובערנאטאר דזשעמאל פאשא זאל בטל ווערען. סאקאלאוו איז גלויך אויוועק צום קארדינאל גאספארי, דעם מעכטיגען בעל־יועץ פון וואטיקאן, וועלכער האט מיט'ן חסכה פון פויפסט בענעדיקט טעלעגראַ־פירט צום וואטיקאנישען פארטרעטער אין קאנסטאנטינאפאל. אז ער זאל זעהן אויס'פועל'ען ביים סולטאן ער זאל אפ־רופען די עוואקואציע פון די ירושלימ'ער אידען. די אינטערווענץ פון וואטיקאַנ־שען פארטרעטער האט ווירקליך געהאט דעם געוויינשטען ערפאלג. עס איז גלייך געגעבען געווארען א באפעהל אפצושטע־לען די עוואקואציע, און אזוי ארום זע־נען טאקע די ירושלימ'ער אידען ניצול געווארען פון דער גרויסער סכנה, וואס האט זיי געדראהט.

נאכ'ן וועלט קריעג ארבייט סאקאַ־לאוו אלס פארזיצער פון דער וועלטליכער ציוניסטישער אָרגאניזאציע. ער וואנ־דערט פון אָרט צו אָרט — אין דייטש־לאנד, רומעניע, גאליציע, ענגלאנד, דרום אפריקא — און אומעטום וואו ער קומט, ווערט ער אויפגענומען מיט גרויס כבוד. עפעס א צוויבער איז אויסגעאסען אויף זיין פערזענליכקייט. דער צויבער פון די חנ'עודיגע נאטורען לינט ווי אויסגע־נאסען אויף זיינע אלע מעשים. עס שפירט זיך אין זיין גאנצער טעטיגקייט די יוגענדליכע פרישקייט, וואס מאכט איהם צויציהענד און סימפאטיש פאר אלעמען און אומעטום.

א ים פון פעלקער און שפראכען אויפ'ן שוועל פון דער אינטערנאציא־נאלער אויסשטעלונג אין אנטווערפען

(פון אונזער קאָרעספאָנדענט)

י. עליאט

אנטווערפען, די שטאדט וואס ליגט איבער דער שעלדא איז איצט באמת אן אינטערנאציאנאלע שטאדט אין פלאמ־זין פון וואָרט.

די טעג ווען עס וועט זיך עפענען די וועלט־אויסשטעלונג זענען שוין געצעהלט־טע. און שוין קען מען באמערקען אין שטאדט צעהנדליגער דעלעגאציעס פון צעהנדליגער לענדער און פראָווינצען, וואס גרייטען זיך שוין צו די גרויסע פייר־ערליכקייטען.

32 לענדער פון אלע פינף וועלט־טייל נעהמען דאָ אן אפיציעלען אנטייל אין דער אויסשטעלונג. יעדען טאג קומען צו נייע לענדער. כמעט אזוי גרויס איז אויך די צאָהל לענדער וואס נעהמען ניט קיין אפיציעלען אנטייל, נאר זענען באַ־טראַכטען דורך זייערע האנדעלס הייזער. אין אזוי גרויס סיטואציע דארט, וועט דער איצטיגער אויפשטאנד ברענגען גינ־סטיגע אָדער ניט־גינסטיגע רעזולטאטען פאר די רעוואלטירער? וועט דער פראטעסט פון די מאסען געפינען אן אפקלאנג אויף די איצטיגע מאכט־האבער, און רעפארמען וועלען איינגעפירט ווערען, אָדער וועלען די קולות פון די מאסען איינגעשטומט ווערען מיט דער הילף פון דעם באיאנעט?

דאס זענען פראגען, וועלכע שטייען איצט אויפ'ן סדר־היום אויף דער פאליטישער וועלט־ארענע, און עס ווערט גאנטגעפאלגט מיט גרויס אינטער דעם פון אלע לענדער אין דער וועלט.

דירות אמט. שיפען זיינען דאך דא אין די הונדערטער און טויזענטער, וואס שטעהען אין די בוכטעס פון דער שעלדא, אין די קאנאלען און באסיינען. ניט אלע ווערען דאך אויסגענוצט שטענדיג, זענען צעהנ־ליגער שיפען פארוואנדעלט געווארען אין שווימענדע האטעלען איבער דער שעלדא. און ווער עס וועט וועלען נעכטיגען אין א קאיוטע, וועט עס אויך קענען באוויזען. און די זאכען ווערען געפונען, גערייניגט, געמאלעוועט און געוויסט.

טויזענטער עלעקטרישע לאמפען וועג־רען ארויסגעהאנגען צו בעלייכטען די שטאדט אין ד יאונענטען. פיעל גרויסע שטאדט געביידעס ווערען אילומינירט און באהאנגען מיט טויזענטער פייערלאך, וואס ווארטען אויף דעם באפעהל "יהי אור", וואס וועט קומען א ליאדע שעה אין דעם גרויסען היסטאָרישען טאג פון דער שעלדא־שטאדט.

* * *

און אויף דעם גרויסען יריד פון די אויסשטעלונגען. צווישען די הונדערטער פאוויליאנען און עקספאנאטען וועט אויך ניט פעהלען אונזער אידישע אינדוסטריע אין אנטווערפען. דער דיימאנד שטיינדעל.

פאר דעם דיימאנד וועט ווערען אפ־געגעבען אין דער אויסשטעלונג א באַ־זונדער חשוב'ער פלאץ, ווי עס פאסט זיך פאר אזא רייכער אינדוסטריע, וואס האט אזוי פיעל מיטגעהאלפען דעם רוהם און נאמען פון אנטווערפען און האט אזוי פיעל בייגעטראגען צו דער רייכקייט און צוציהונגס־קראפט פון דער שעלדע־שטאדט. דער דאזיגער "שטיינדעל" וועט אבער ווערען אריינגענומען אין דעם גע־מיינזאמען רעגיסטער פון "זמרת אנט־ווערפען" און אויב פיעל ווייסען אין וועג מענס הענד דער "שטיינדעל" ליגט, וועט עס דאך ניט ליגען אויף דעם שטעמ־פעל פון אידישער שאפונג.

עס וועט אבער פעלען אויף דער אויסשטעלונג א שטיק לעבען, א שטיק שאפונג פון די פערצייג אָדער פופציג טויז־זענט אייגוואוינער, וואס געהערען צו דעם אידישען פאלק און געפינען אין אנט־ווערפען זייער פולע רעכט און פרייהייט.

אין בעלגיען בכלל, און בפרט אין דער שעלדער שטאדט איז געווען א מענ־ליכקייט אין א געלעגענהייט אויך צו ווייַ־זען וואס אזא אנערקענטע, אנשטענדיגע טייל באפעלקערונג האט אויפגעטאן אין אנטווערפען א חוץ דער שטיינדעל אינ־דוסטריע.

אין אידישע באפעלקערונג איז גאנץ היבש פארטראטען געווארען אין דעם אפיציעלען קאָמיטעט פאר דער פלעמישער קונסט און קולטור. מען האט אויך געפר־גען פאר ריכטיג צו באשטימען דעם ראַ־בינער דר. ווינער אלס פארשטעהער פון דער אידישער קולטור און רעליגיע. די אי־דישע אנטווערפען האט אבער ליידער אנ־ערגעקומען אויף דער שעלדא אויך א מאָגען אט דעם חוש פון ארויסטרעטען אויף אן אינטערנאציאנאלער ביהנע מיט איהרע קולטורעלע אויפטהון און וועד־טען. מיר זאָגען דאָ "אפשר" — ווייל פראפאראציאנאל צו דעם אינטערעס פון אנטווערפענער אידישען ישוב צו אידישע דערציהונגס פראגען און צום חנוך פון דעם אנדערען דור איז בכלל שווער צו האָפען אויף א קומענדיגען אידישען דור אין אנטווערפען.

און דערווייל רוהען ניט די שעלדער כוואליעס. שיף איין שיף אויס און יערען טאג קומען אָן אלץ נייע מעגשען, נייע דעלעגאציעס, נייע נאציאנאלע פארשטע־הער. און אלע ווערען זיי איינגעשלונגען אין דעם גרויסען ים פון פעלקער און שפראכען אין דעם גרויסען אינטערנא־ציאנאלען יריד, וואס קומט צו אנטייל־נעהמען אין דער שמחה פון א רוהיג נאסטפריינדליך פאלק, ווען עס פייערט זיין 100 יעהריגען יובל פון זיין "יצאת מצרים", פון זיין זעלבסטשטענדיגקייט.

אדפעלאוס האבען געפייערט 111־טען „עניוועדסארי"

דער 111־טער "עניוועדסארי" פון דעם "אינדעפענדענט אָרדער אף אדפע־לאוס" איז זונטאג געפייערט געווארען אין טאראנטא פון ארום צוויי טויזענט מעמבערס, וועלכע האבען פארארירט פון דעם אדפעלאוס טעפעל צום סענאטא, און פון דארט צום מעסי האל. מעיאָ, וועמפ האט אוועקגעלייגט דעם בלומען־קראנץ אויפ'ן סענאטאף אין אנדענק פאר די 800 מיטגלידער פון דעם אָרדער, וועל־כע זענען געפאלען אין דער לעצטער מלחמה.

א שנעל מיטעל א סוף צו מא־כען פון דער בייבי'ס אומרוה

"ווי אלע יונגע מאמעס — שרייבט א פרוי פון סיראקיוז נ. י. — פלעג איך זאָרגען יעדעס מאל וואס די בייבי האט געוויינט. עטליכע מאל ווען זי איז אומ־רוהיג געווארען אדער איז געווען פאר־שטאפט האב איך פראבירט קעסטער אויל; זי האט עס אבער ניט נעקענט אויפהאלטען. אונזער דאקטער האט אונז געהייסען פראבירען פלעטשער'ס קעסטא־ריע ווייל עס איז אומשעדליך און בייביס האבען עס ליב. דערמיט בין איך אויך געווארען פון מיינע זאָרגען און איך האב עס זייט דאמאלסט גענוצט פאר אלע מיינע קינדער". קעסטאריע איז שטענדיג מחיה די מוטערס מיט דעם וואס עס מאכט שנעל א סוף פון בייבי'ס און קינ־דער־קראנקהייטען: "קאליק", פארשאַ־פונג, קאלדס און עהנליכעס. דערפאר פאר־קויפט זיך עס אזוי פיעל און איז אזוי פאפולער. ווי אלע גוטע זאכען זוכט מען עס נאכצומאכען; אבער די אמת'ע קעס־טאריע — דער ריינער ווערזשעטעבעל פראדוקט — טראגט שטענדיג אויף זיך די פלעטשער אונטערשריפט.

דער רעוואלט אין שפאניען

זינט דער געוויזענער שפאנישער דיקטאטאר, פרימא־דע־ריווערא, האט רעזיגנירט, וואס דערמאנט אן יענע, ערב־רעוואלוציאנערע יארען אין דער אמאליגער רוסלאנד, ווען בלוטיגע צוזאמענשטויסען צווישען דער פאליציי און דיי מאסען זענען געווען געווען זעהר אן אפטע דערשיינונג.

א לעצטער באריכט, וואס איז דערהאלטען געווארען פון מאדריד לויטעט, אז דארט איז ווידער פארגעקומען א סטודענטען־רעוואלט, געגען דער שפאנישער מאנארכיע. עס ווערט איבערגעגעבען אז דעם קעניג'ס בראנזענער ביסט אין דעם מאדרידער אוניווערזיטעט איז פון די סטודענ־טען צישמעטערט געווארען, און אז א רויטער פלאג איז ארויפגעצויגען געווארען אויפ'ן שפיץ פון דעם אוניווערזיטעט.

דאס זענען פאסירונגען וועלכע האבען זיך אנגעהויבען צו איבער־חזר'ען זעהר אפט אין שפאניען. זינט דערריווערא'ס דיקטאטור איז אומ־געווארפען געווארען. די סטודענטען זענען רעוואלטירענד. זיי טענה'ן, אפען און אומדערשראקען, אז זיי ווילען מער ניט קיין מאנארכיע. זיי זענען מיעד פון דעם און זיי פארלאנגען אז שפאניע זאל ווערען א רעפובליק. דער שפאנישער קעניג האט מיט א לענגערער צייט צוריק געדראעט צו איבער־נעמען די דיקטאטור פון לאנד אין זיינע הענט. אויב די אומרוהיגע זאלען זיך אריסווייזען צו אנגעמען אן ערנסטען כאראקטער, און ווי עס ווייזט אויס, איז דער דאזיגער "ערנסטער כאראקטער" שוין א פאקט.

אין דער צווייטער רוסלאנד האט זיך אפגעשפיעלט דער זעלבער שפיעל אין די יארען פון 1905 און אין די לעצטע יארען פון דער גרויסער וועלט־מלחמה. דער צאריזם וועלכער איז געווען אזוי מעכטיג אין רוס־לאנד, האט זיך געמיזט בייגען פאר דעם ווילען פון דער רעוואלטירענדער מאסע, וועלכעס האט זיך דארט אויך אנגעהויבען, צום אלעס ערשטען, אויפ'ן סטודענטישען פראנט. און פונקט דאס זעלבע זעהען מיר פאר זיך איצט אין שפאניען.

די שפאנישע מאנארכיע וואקעלט זיך, ווייל זי איז קיינמאל ניט גע־ווען באליעבט ביים פאלק. אין דער צייט פון פרימא־דע־ריווערא'ס דיקטא־טור, האט זיך די מאנארכיע דארט געהאלטען, בלויז אויס מורא פאר דע־ריווערא'ס "אייזערנעם קנאפעל". איצט אבער איז יענע מורא שוין פאר־שוואונדען. און די מאסען האבען ווידער אנגעהויבען קעמפען פאר דער באפרייאונג פון דעם מאנארכיסטישען יאך.

מען קאן געוויס דערוואַרטען אז די רעגיערונג זאל נעמען א שטרענגע האנט אין די אומרוהיגע. מען קאן דערוואַרטען אז די אויפשטאנדען זאלען פארטרונקען ווערען אין טייכען בלוט. מען קאן אבער גארניט פאראויס־זאגען, וואס עס וועט זיין דער אויסגאנג פון דער איצטיגער, זעהר אנגע־צייגענער סיטואציע דארט. וועט דער איצטיגער אויפשטאנד ברענגען גינ־סטיגע אָדער ניט־גינסטיגע רעזולטאטען פאר די רעוואלטירער? וועט דער פראטעסט פון די מאסען געפינען אן אפקלאנג אויף די איצטיגע מאכט־האבער, און רעפארמען וועלען איינגעפירט ווערען. אָדער וועלען די קולות פון די מאסען איינגעשטומט ווערען מיט דער הילף פון דעם באיאנעט?

דאס זענען פראגען, וועלכע שטייען איצט אויפ'ן סדר־היום אויף דער פאליטישער וועלט־ארענע, און עס ווערט גאנטגעפאלגט מיט גרויס אינטער דעם פון אלע לענדער אין דער וועלט.